

Neskrit Un-hidden

Saša Fužir

Saša Fužir, univ. dipl. soc. ped., Center za usposabljanje delo in varstvo Črna na Koroškem, Center 144, 2393 Črna na Koroškem. Tematika moje druge pesniške zbirke *Mušja kraljica*¹ je povezana z odkrivanjem moje dediščine kot identitete rudarsko-kmečkega okolja ter z zaznavanjem in prilagajanjem na socialne odnose v Ljubljani; v zame novem mestnem okolju, kjer sem bivala, medtem pa hrepenela po svojem. Pa o procesu vračanja nazaj v domovino Koroško.

Nekatere pesmi so lep odraz časa, ko sem ugotavljala, kako se v mestu odražam kot Korošica, in kaj je tisto, česar ne morem zatajiti. Ob vsem hudem veselju in nekaterih travmah v času študija sem se naučila nekaj o vrednotah in bogastvu svoje domovine Koroške. To opisujem, ko pravim, da me v podplatih greje nemir, ki zemlje ne prevara ter da vse spi v krogotoku in se v njem zbuja. S tem povem, da je vsak od nas potomec nekoga, nečesa, nekega časa in prav je, da spozna, česa, saj se to skozi njega hote ali nehote odraža in ga oblikuje. V tem krogotoku življenj je prav, da poiščemo, kaj imamo ali pa nimamo skupnega s preteklimi generacijami in tudi, kaj s prihodnjimi. Začutila sem, katera semena nosim s seboj od rodov, katera so tista, ki sem jih dobro sprejela

¹ V nadaljevanju prispevka natisnjene pesmi predstavljajo avtoričin izbor iz zbirke: Fužir, S. (2005). *Mušja kraljica*. Slovenj Gradec: samozaložba.

in jih lahko tudi dobro uporabljam, živim in predam, ter poznam tista, ki jih bom verjetno predala, pa niso dobra. Topilnica, separacija, metalurgija, akumulatorska, viličarji, ozke soteske, zaprtost, breg, odvisnost od majhne skupnosti, dolge mrzle in lepe zime ipd. Ko sem živela v mestu, je bilo zame zelo pomembno to vedeti. V mestu pa sem spoznala nekaj novih plemen in ljudi, od katerih sem se veliko naučila, od nekaterih sem prejela veliko lepega, od nekaterih pa tudi veliko slabega. Spoznala sem, kot pravim v pesmih, tujce, svoje strahove pred trki, svoje črne luknje rok, omotico svojega sramu, tudi to in »Tam je sprejela jezik, britvico in sol,« kot pišem v pesmi *Poštene zveri*.

Po eni strani sem v tej izkušnji videla, kako je zapustiti svoje domače okolje, ki sem ga ves čas študija pogrešala. Ko pa sem se vrnila, sem po drugi strani pogrešala spet nova poznanstva in odprtost ljudi, njihov posluš, ustvarjalni zagon, možnosti delovanja na raznih področjih, ki so me zanimala, ipd. Predvsem pa sem v vračanje domov vložila toliko energije kakor prej v prilagajanje na zame tako drugačno mestno okolje, mogoče še več, ker sem čutila predvsem odgovornost do vrednot, ki so se med tem časom v meni izoblikovale jasneje. Ko sem se vrnila in zdaj, ko sem doma, vidim, kako ljudstvo Matjaževo spi in čaka na odrešitev kralja in tega kraja, medtem pa tukaj – kot pravimo – na robu sveta kraljuje vse mogoče. Rob sveta lahko seveda sprejmemo kot konec, lahko pa tudi kot začetek. V mladinskem društvu Krsnik, ki smo ga ustanovili v mojih letih vračanja v Črno na Koroškem, pravimo: Čestitamo, zadeli ste v Črno! Vedno se mi je zdelo in zdaj to vem, da mladi na Koroškem živimo premalo zavedno, premalo kulturno in premalo bojevito, da bi bili lahko vzor rodovom po reklu Janeza Mrdavšiča: »Zori, zori mladi rod Koroški, zori za maturo življenja.« To je odvisno od tesne socialne skupnosti, ki je lahko bolj ali manj naklonjena kulturi in njenemu razvoju, zna prepoznati in podpira vrednote mladih, ki prinašajo veliko dobrega. V mojem malem kraju se to gotovo pozna. Veliko resnice je v tem, da smo omejeni z izbiro. Ljudje rečejo – malo v šali malo pa že napol vdano –, češ, kaj boš v Črni – ali si pijanec ali pa športnik. Tako rečejo in tako na mladino tudi gledajo. Črno-belo. Da bi človek našel spodobno mesto, kjer bi lahko v miru in po svoje – torej v svojem miru – popil kavico, se sprostil, se ujel v ritem svoje generacije in našel svoje izrazno mesto v ustvarjanju družabnosti, da bi se človek zabaval,

kot se človeku spodobi in je naravno po njegovi naturi, o tem skoraj gotovo sanja vsak drugi Črnjan ne glede na leta. Pomembno je vedeti, da v kolikor človek ne more potrebe po zabavi dostojno zadovoljiti, lahko to neizživeto dejstvo močno nespodbudno vpliva na celotno področje njegovega delovanja. Ta odvisnost mladine od družbenega ali krajevnega konteksta je sploh eden izmed glavnih in zaskrbljujočih problemov danes. Razen idealnih pogojev za zunanje aktivnosti, predvsem športne, drugih možnosti v kraju ni videti, predvsem ne kulturnih. Vsaka generacija problem rešuje po svoje, nekaj jih je že odsanjalo svoje sanje, veliko jih je obupalo, ducat se jih je kar odselilo v toplejše kraje – vsak se je po svoje spopadel z negotovostjo in neudobnostjo življenja v majhnem, zakotnem kraju province. Pasiva je tukaj bolj kot kje drugje dosegla svoj vrhunec, mladi smo v Črni pristali na trdih tleh. Nekoč smo se ponašali s furmani in gostilničarji, s kovačnicami, obrtniki ter tudi s kulturo in športom, zdaj se le s športom. S kulturo se bomo mogoče kasneje. Tako jasno in očitno je, s čim se ponašamo, da nas to že omejuje. Mogoče se bomo iz tega kdaj izkopali. Jaz imam upanje.

Tudi ob začetku službe, ob vrnitvi domov, sem si zastavila zopet enaka vprašanja kot že enkrat dotlej. Kako se lahko tu spoznam, razvijam in obvladujem, kakšna sem, kdo sem? Ko sem prišla v službo, sem bila zelo razočarana in jezna, kako so ljudje pozabili na svojo identiteto. Še zdaj ne sprejemam lagodnosti, v katero lahko zapadem in zaspim; tako jaz kot vsak drugi. Kot pravim v pesmi *Prihranjene besede*, sem občutila še večjo potrebo po tem, da se izrazim, izbrusim svojo govorico. Pomembno je ne pozabiti odločati se in hoditi po neuhojeni poti, čeprav daje situacija vtis, da je zapolnjena z vsemi možnostmi, da si nihče ne more izmisliti česa novega, da so vse pametno že povedali, da smo zastrupljeni s svincem, zasvojeni z obrekovanjem, zaspali v čredi. Za socialnega pedagoga v provinci je to zelo pomembno. Malo je možnosti za službo, ljudje nimajo predstave o delu socialnega pedagoga, sam pa moraš svojo predstavo uskladiti z realnimi možnostmi, kar je težko. Sama sem bila na začetku utrujena manj od dela in bolj od iger, ki te same vpletajo v prazno sredino. Tako utrujena, da sem rada šla na pot iz spanja, na pašo, in sem se še bolj zavedla svoje običajnosti ter vseh preprostih stvari, ki me veselijo v življenju. Najbolj pa se mi je utrujenost izražala v pesmih. Nekdaj so metafore frčale v mislih, mi same padale v naročje, ta utrujenost pa ni obrodila ustvarjalnih sadov.

Vidim tudi, da sem bila sama rada skrita. Prisegala sem na skritost, na skritost v velikem mestu, na skritost v pesmih, na skritost nasploh, kajti skritost me je nekoč rešila. Dostikrat sem tako po skritosti z zaprtimi očmi padala na tla in hotela čarati nevidnost, ki pa me potem ni več reševala. Tudi ko sem prišla v službo, sem še hotela ostati skrita. Ampak potem bi se na tak način strinjala z vsem, kar me pravzaprav moti. Tako sem na delovnem mestu v tako velikem kolektivu jasno prepoznala svojo drugačnost, tudi socialnopedagoško drugačnost. Ko sem hotela kakorkoli napredovati, sem začela opuščati to skritost.

Zato se danes trudim in delam, kot sama vem, da je prav – kolikor lahko in kolikor morem. Vendar skritosti nisem čisto opustila, postala je stil, ki ga skozi pesništvo ohranjam. Sedaj imam upanje in ne smem čakati. In vidim svoje mesto jasneje. Vidim tudi zaključek svoje diplomske naloge, kakršen bi moral biti, moral bi biti bolj socialnopedagoški, bolj moj, opisljiv z besedo – neskrit.

POSVEČENA

*Krstili so me divjaki,
očetje čudaki,
tesarji in lovci, rudarji in kmetje,
furmani in kovači in trgovci.
Nasitili so me
s pekočimi jeziki,
kri bika sem pila.
Žene so me okopale v vinu in medu
mi spletle kite in me pognale,
boso, čez polje.
Za mano so zapele,
da ostaja
na moji koži
vesolje
nikoli prešteti peg
in da me čaka svet.*

DNEVI

*Kadar sem iz vode,
se selim za ognjem.*

*Zemljo jem,
kadar padem iz neba.*

*Koža mi glasno laja,
kadar predolgo ne grem na obisk,
odmev neba postanem,
kadar se zbudim na obrobju sveta.*

*Z očmi narišem robove noči,
kadar me budno kličejo sanje
in moja senca pada na dve strani.*

PRAVA BORBA

*Bodem se z rogovi mraza.
Moji zobje, kot da niso dedovali
ne ostrine, ne trdnosti.
Vogali že dišijo po kolinah,
ko me v nebo vpijoči
priganjajo v priznanje,
da sem potomka krvi,
da me v podplatih greje nemir,
ki zemlje ne prevara.
In se darujem
z dvojno močjo
prežečim modrostim,
jih živim, preden se obrnejo vame,
tam obležijo
in postanejo seme novemu rodu,
breme sledeče pomladi.*

POŠTENE ZVERI

*Vsako noč so šli
kot zaščita mimo njenega okna. Vsakokrat je stavila
na najbolj drobno stvar v leglu.*

*S hladnih tirov je jedla,
da bi rešila klepetave prodajalce ulične preobleke
in obvarovala podrobnosti.*

*V drugih je našla
zanesljivost, v prvih strup,
ki je podtaknjen
ulicam ponoči..*

Tam je sprejela jezik, britvico in sol.

PO BITKI

*Počasi, polagoma nosim hlad
s korakom tiste, ki zna nositi,
zanesljivo, neutrudno prestati viharje.*

*Ti se vrtinčijo,
kot v storžih trosijo seme zime
na mrzle, bele ploskve.*

Polagam si led na oči.

*V križnih labirintih,
v ozkih prehodih,
za zidovi majcenih oken jih najdem.*

*Preživele, utrujene,
zrušene, a še pri močeh.*

*Slekle so kožo,
potopljene v seneno ležišče
počivajo sanje.*

*Razkrivajo
rdeče meso, bele kite.*

Vse je napeto, napeto počiva.

VEDETI VSE PRED TEM

Gozdovi, podeževani

temno zeleno,

smreke, odete

v kosmato govorico

lovcev sezone,

zapoznele pokrajine,

prihajam.

Drevesa obiram smole,

ki jo žvečijo

jeleni pred parjenjem

ter se izogibam slanim potem,

kjer se pasejo srne pred obredi.

Pred sabo postavljam urezana drevesa.

Za sabo puščam oblizane poti.